

K O M U N I K A T
Z B A D A N I A C B O S

Warszawa, luty 2014

NR 16/2014

DWUDZIESTA PIĄTA ROCZNICA

OBRAD OKRĄGŁEGO STOŁU

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

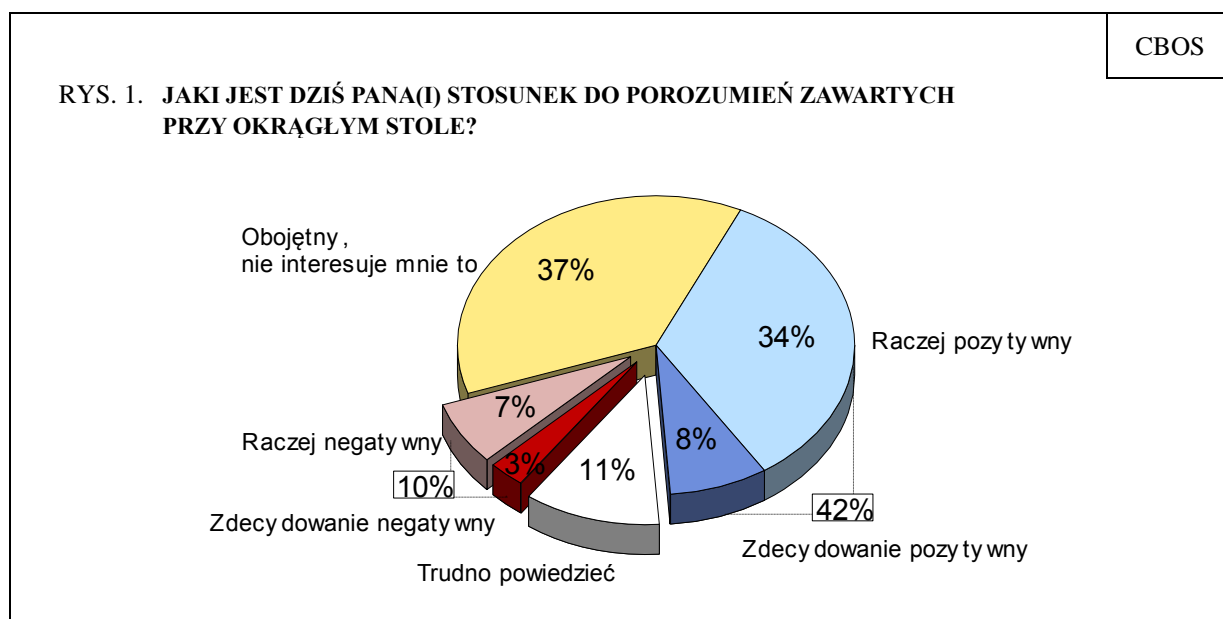
Dwadzieścia pięć lat temu rozpoczęły się rozmowy Okrągłego Stołu, które zapoczątkowały sekwencję wydarzeń prowadzących do zmiany ustroju politycznego w Polsce, a w konsekwencji do upadku systemu komunistycznego. Ustalenia dokonane przy Okrągłym Stole dotyczyły: przeprowadzenia kwotowych wyborów do Sejmu – 65% miejsc miało być zagwarantowanych dla PZPR i partii satelickich (ZSL i SD) oraz dla prosystemowych organizacji katolików, o pozostałe zaś 35% miejsc mieli walczyć w wolnych wyborach kandydaci bezpartyjni; utworzenia drugiej izby parlamentu, czyli Senatu, do którego obowiązywała ordynacja większościowa; utworzenia urzędu Prezydenta PRL, wybieranego przez Zgromadzenie Narodowe na 6-letnią kadencję. Ustalono również zmianę prawa o stowarzyszeniach, która pozwoliłaby na rejestrację „Solidarności” oraz umożliwiła opozycji dostęp do mediów (m.in. reaktywowanie „Tygodnika Solidarność”), a ponadto przyjęto ogólną deklarację dotyczącą polityki społecznej i gospodarczej oraz reform systemowych.

Jednocześnie – co warto przypominać, ponieważ pamięć o istniejących wtedy realiach geopolitycznych wydaje się z czasem słabnąć – przy Okrągłym Stole jedynie udoskonalano ustrój socjalistyczny, a więc przede wszystkim zachowywano kierowniczą rolę PZPR. By uniknąć obcej interwencji, składano także zapewnienia o niezmienności pryncypiów geopolitycznych, przynależności do Układu Warszawskiego i nienaruszalności istniejących sojuszków.

Jak po dwudziestu pięciu latach Polacy oceniają ustalenia podpisane przy Okrągłym Stole? Zapytaliśmy o to w naszym styczniowym sondażu¹.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (284) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 9–15 stycznia 2014 roku na liczącej 1067 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Z perspektywy ćwierćwiecza największa grupa ankietowanych pozytywnie ocenia kompromis zawarty przy Okrągłym Stole – ponad dwie piąte (42%) deklaruje pozytywny stosunek do tego wydarzenia historycznego. Co dziesiąty respondent (10%) krytycznie odnosi się do zawartych wówczas uzgodnień. Blisko dwie piąte badanych (37%) ma do porozumień Okrągłego Stołu stosunek obojętny, a dalsze 11% nie potrafi ocenić tego, co się wówczas stało.

W porównaniu z danymi sprzed pięciu lat oceny merytoryczne zmieniły się tylko minimalnie, choć proporcja opinii pozytywnych do negatywnych nieco się poprawiła. Natomiast upływ czasu i pojawiające się kolejne pokolenia, które nie pamiętają bezpośrednio tego wydarzenia, sprawiają, że wzrosła obojętność, a jednocześnie – co warto podkreślić – zmalał odsetek osób nieumiejących lub niechących odpowiedzieć na to pytanie.

Tabela 1

Jaki jest dziś Pana(i) stosunek do porozumień zawartych przy Okrągłym Stole?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I 2009	I 2014
	w procentach	
Pozytywny	41	42
Obojętny, nie interesuje mnie to	31	37
Negatywny	12	10
Trudno powiedzieć	16	11

Badani o poglądach lewicowych, jak i prawicowych podobnie często odnoszą się do tego wydarzenia pozytywnie, natomiast wśród prawicowców odsetek opinii negatywnych jest dwukrotnie większy niż wśród zwolenników lewicy. Osoby o poglądach centrowych wyrażają opinie pozytywne tylko niewiele częściej, niż deklarują obojętność.

Tabela 2

Deklarowane poglądy polityczne	Jaki jest dziś Pana(i) stosunek do porozumień zawartych przy Okrągłym Stole?			
	Pozytywny	Obojętny	Negatywny	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Lewicowe	52	33	9	6
Centrowe	45	39	7	9
Prawicowe	50	28	18	4
Trudno powiedzieć	22	47	5	25

Na ocenę wydarzeń Okrągłego Stołu wyraźniejszy wpływ mają sympatie partyjne. Pozytywnie porozumienia te oceniają najczęściej zwolennicy PSL oraz PO. Negatywny stosunek do Okrągłego Stołu jest relatywnie najczęstszy wśród sympatyków PiS, chociaż i w tym elektoracie największą grupę stanowią osoby oceniające to wydarzenie pozytywnie.

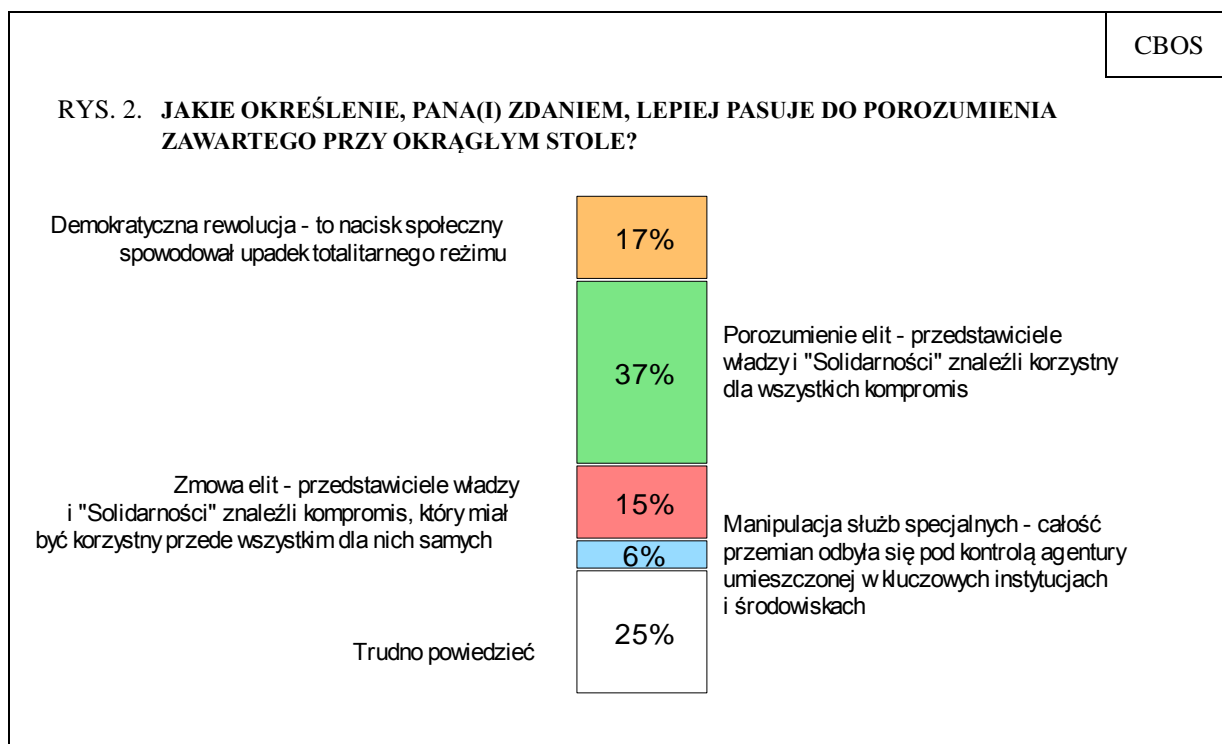
Tabela 3

Potencjalne elektoraty	Jaki jest dziś Pana(i) stosunek do porozumień zawartych przy Okrągłym Stole?			
	Pozytywny	Obojętny	Negatywny	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PSL*	85	11	5	0
PO	69	24	1	6
SLD	56	23	15	6
Twój Ruch*	48	34	6	13
PiS	37	31	25	7
Niezdecydowani	41	38	5	16
Niezamierzający głosować	31	47	7	14

* Dane dotyczące tej partii należy interpretować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej potencjalnych wyborców w badanej próbie

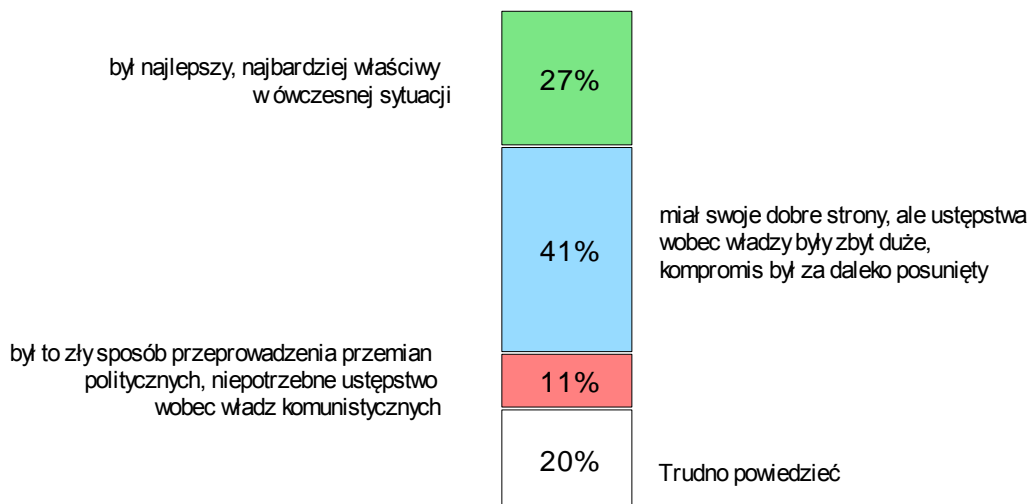
Według oceny Polaków sens wydarzeń Okrągłego Stołu najtrafniej odzwierciedla określenie: „porozumienie elit”. Prawie dwie piąte badanych (37%) jest zdania, że przy Okrągłym Stole przedstawiciele władzy i „Solidarności” zawarli zadowalający w owym czasie obie strony, a także ogół Polaków, kompromis. O połowę mniejszy odsetek respondentów (17%) uważa, że nie byłoby tego porozumienia bez społecznego nacisku na władze; właśnie ten nacisk był czynnikiem decydującym, który przesądził o upadku totalitarnego reżimu. Dlatego – według nich – wydarzenia te należałoby określić raczej jako „demokratyczną rewolucję”. Mniejsze odsetki badanych przychylają się do krytycznych

interpretacji tego, co stało się przy Okrągłym Stole, wybierając określenie „zmowa elit” (15%) lub dając wyraz wierze, iż porozumienia te były tylko przykrywką operacji służb specjalnych, obliczonej na bezpieczne przejście ówczesnych elit władzy do systemu wolnorynkowego (6%). Jedna czwarta respondentów (25%) nie potrafiła opisać w tych kategoriach sensu wydarzeń Okrągłego Stołu.

W obecnych ocenach porozumienia zawartego przy Okrągłym Stole przeważa umiarkowany krytycyzm. Odpowiadając na pytanie, jak z perspektywy czasu ocenił(a)by Pan(i) porozumienie zawarte przy Okrągłym Stole, ponad dwie piąte ankietowanych (41%) wyraża opinię, że przyjęty wówczas sposób przeprowadzenia przemian politycznych w Polsce miał swoje dobre strony, ale ustępstwa wobec ówczesnej władzy były zbyt duże, a kompromis za daleko posunięty. Nieco ponad jedna czwarta badanych (27%) sądzi, że był to najlepszy, najbardziej właściwy sposób postępowania w ówczesnej sytuacji. Co dziewiąty Polak (11%) negatywnie ocenia porozumienie zawarte przy Okrągłym Stole i uważa, że był to zły sposób przeprowadzenia przemian politycznych. Jedna piąta badanych (20%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

RYS. 3. JAK Z PERSPEKTYWY CZASU OCENIŁ(A)BY PAN(I) POROZUMIENIE ZAWARTE PRZY OKRĄGŁYM STOLE? CZY, PANA(I) ZDANIEM, PRZYJĘTY PRZY OKRĄGŁYM STOLE SPOSÓB PRZEPROWADZENIA PRZEMIAN POLITYCZNYCH W POLSCE:

Z perspektywy ostatniego pięciolecia opinie na temat porozumień zawartych przy Okrągłym Stole nieco ewoluują. Rośnie liczba opinii krytycznych, zarówno tych zdecydowanie dystansujących się od tego wydarzenia, jak i umiarkowanie krytycznych, jednocześnie maleje odsetek ocen pozytywnych, wskazujących, że porozumienia zawarte przy Okrągłym Stole były najlepszym, najbardziej optymalnym w ówczesnych realiach rozwiązaniem. Zmniejsza się także odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Zmiany te, choć jednoznaczne, jeśli chodzi o kierunek, są jednak niewielkie.

Tabela 4

Jak z perspektywy czasu ocenił(a)by Pan(i) porozumienie zawarte przy Okrągłym Stole? Czy, Pana(i) zdaniem, przyjęty przy Okrągłym Stole sposób przeprowadzenia przemian politycznych w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	I 2009	III/IV 2010	I 2014
	w procentach		
– był najlepszy, najbardziej właściwy w ówczesnej sytuacji	30	31	27
– miał swoje dobre strony, ale ustępstwa wobec władzy były zbyt duże, kompromis był za daleko posunięty	37	39	41
– był to zły sposób przeprowadzenia przemian politycznych, niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych	8	7	11
Trudno powiedzieć	25	22	20

Pogląd, że przyjęty przy Okrągłym Stole sposób przeprowadzenia zmian w Polsce był w ówczesnej sytuacji najwłaściwszy, jest tym częstszy, im wyższe wykształcenie badanych.

Odwrotna zależność dotyczy natomiast opinii jednoznacznie krytycznych – przekonanie, że porozumienia zawarte przy Okrągłym Stole były niepotrzebnym ustępstwem wobec władz komunistycznych, wyrażane jest tym częściej, im niższy poziom wykształcenia respondentów.

Interesująco kształtują się zróżnicowania ocen ze względu na wiek badanych. W najmłodszych grupach, w tym szczególnie wśród osób w wieku 18–24 lata, wyraźnie przeważa krytycyzm w ocenie porozumień Okrągłego Stołu.

Tabela 5

Wiek	Czy, Pana(i) zdaniem, przyjęty przy Okrągłym Stole sposób przeprowadzenia zmian politycznych w Polsce:			
	był najbardziej właściwy w ówczesnej sytuacji	miał swoje dobre strony, ale kompromis był za daleko posunięty	było to niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych	Trudno powiedzieć
	w procentach			
18-24 lata	14	48	12	26
25-34	21	38	11	30
35-44	34	43	8	15
45-54	29	48	10	13
55-64	32	40	14	14
65 lat i więcej	31	32	12	25

W grupach społeczno-zawodowych opinie o tym, że porozumienia Okrągłego Stołu były najbardziej optymalnym w ówczesnym czasie rozwiązaniem, są najczęstsze wśród kadry kierowniczej i specjalistów z wyższym wykształceniem, osób pracujących na własny rachunek oraz pracowników administracyjno-biurowych. Są to grupy, w których pogląd ten minimalnie przeważa nad opinią, że zawarty kompromis był zbyt daleko posunięty. W pozostałych grupach przeważa krytycyzm. Rolnicy wyróżniają się tym, że wyraźnie częściej niż pozostali respondenci podzielają opinię, iż było to niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych (patrz tabele aneksowe).

Przewidywalnie kształtuje się związek opinii o Okrągłym Stole jako sposobie przeprowadzenia zmian ustrojowych z poglądami politycznymi badanych mierzonymi na osi lewica – prawica. Osoby o orientacji prawicowej częściej niż respondenci deklarujący poglądy lewicowe czy centrowe traktują porozumienia okrągłostołowe jako zbyt daleko posunięty kompromis. Natomiast nieco zaskakujący może być fakt, iż najbardziej radykalne stanowisko, wyrażające się w stwierdzeniu, że było to niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych, jest tak samo częste wśród badanych o poglądach prawicowych, jak i tych, którzy identyfikują się z lewicą.

Tabela 6

Poglądy polityczne	Czy, Pana(i) zdaniem, przyjęty przy Okrągłym Stole sposób przeprowadzenia zmian politycznych w Polsce:			
	był najbardziej właściwy w ówczesnej sytuacji	miał swoje dobre strony, ale kompromis był za daleko posunięty	było to niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Lewicowe	34	44	12	10
Centrowe	34	43	10	13
Prawicowe	27	51	12	9
Trudno powiedzieć	14	25	11	50

Wyraziste są różnice w ocenach porozumień Okrągłego Stołu między zwolennikami głównych partii politycznych. Ponad połowa sympatyków PO (52%) uważa Okrągły Stół za najbardziej właściwy sposób przeprowadzenia zmian w Polsce, podczas gdy w elektoracie PiS takie przekonanie wyraża tylko jedna piąta (20%), większy odsetek zaś (22%) sądzi, że było to niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych.

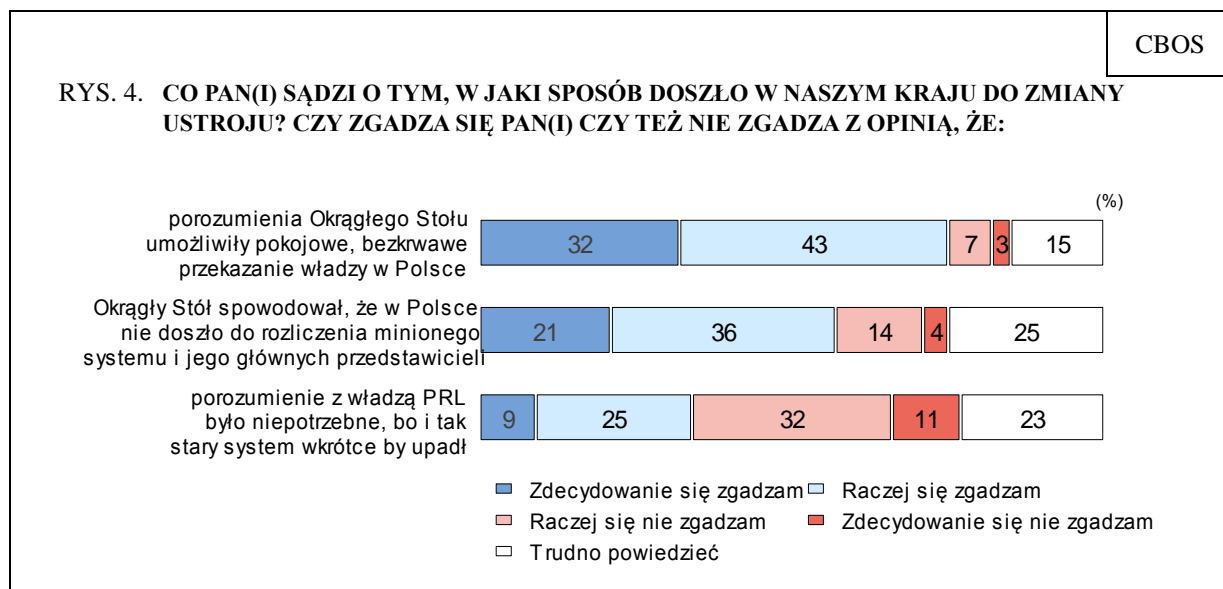
Tabela 7

Potencjalne elektoraty	Czy przyjęty przy Okrągłym Stole sposób przeprowadzenia zmian politycznych w Polsce:			
	był najbardziej właściwy w ówczesnej sytuacji	miał swoje dobre strony, ale kompromis był za daleko posunięty	było to niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	52	35	1	12
SLD	35	44	11	10
Twój Ruch*	25	44	8	23
PSL*	20	77	3	0
PiS	20	48	22	11
Niezdecydowani	28	37	8	28
Niezamierzający głosować	22	39	11	28

* Dane dotyczące tej partii należy interpretować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność jej potencjalnych wyborców w badanej próbie

Trzy czwarte Polaków (75%) docenia w porozumieniach Okrągłego Stołu to, że umożliwiły one pokojowe i bezkrwawe przekazanie władzy w Polsce (w tym 32% czyni to w sposób zdecydowany). Jednocześnie ponad połowa badanych (57%) uważa, że to właśnie Okrągły Stół sprawił, że w Polsce nie doszło do rozliczenia minionego systemu i jego głównych przedstawicieli (21% jest o tym zdecydowanie przekonanych). Takiemu stawianiu sprawy przeczy mniej niż co piąty ankietowany (18%). W interpretacji wydarzeń

okrągłostołowych nadal przeważa wiara w siłę sprawczą tego, co się wówczas wydarzyło – więcej Polaków nie zgadza się z tezą, że porozumienie z komunistyczną władzą zawarte przy Okrągłym Stole było niepotrzebne, bo PRL i tak wkrótce by upadł (43%), niż ją podziela (34%).

Porównanie obecnych deklaracji z danymi sprzed pięciu lat pozwala stwierdzić, że o ile praktycznie nie zmienia się siła przekonania o pozytywnym sensie przemian zapoczątkowanych przy Okrągłym Stole, o tyle jej negatywne, choć zarazem chyba nieuniknione konsekwencje, takie jak nierozliczenie PRL, jego władców i funkcjonariuszy, dostrzegane są coraz wyraźniej. W porównaniu z ocenami z 2009 roku wzrósł odsetek osób zgadzających się z tezą, iż to właśnie Okrągły Stół spowodował, że w Polsce nie doszło do rozliczenia minionego systemu i jego głównych przedstawicieli (wzrost o 6 punktów). Podobnie w miarę upływu czasu wydaje się zanikać pamięć o uwarunkowaniach politycznych (m.in. geopolitycznych) i następstwie czasowym poszczególnych wydarzeń zachodzących w tym okresie, a zaczyna nabierać znaczenia podejście prezentystyczne, czyli interpretacja tego wydarzenia w kategoriach jakoby nieuniknionego procesu historycznego. W porównaniu z rokiem 2009 wzrósł odsetek osób sądzących, że to porozumienie z władzą PRL było niepotrzebne, bo stary system i tak wkrótce by upadł (wzrost o 7 punktów), natomiast zmalał odsetek tych, którzy z powyższym twierdzeniem się nie zgadzają (spadek o 4 punkty).

Tabela 8

Co Pan(i) sądzi o tym, w jaki sposób doszło w naszym kraju do zmiany ustroju? Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z opinią, że:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	I 2009		I 2014	
	w procentach			
– porozumienia Okrągłego Stołu umożliwiły pokojowe, bezkrwawe przekazanie władzy w Polsce				
Zdecydowanie się zgadzam	33	74	32	75
Raczej się zgadzam	41		43	
Raczej się nie zgadzam	6	8	7	10
Zdecydowanie się nie zgadzam	2		3	
Trudno powiedzieć	18		15	
– Okrągły Stół spowodował, że w Polsce nie doszło do rozliczenia minionego systemu i jego głównych przedstawicieli				
Zdecydowanie się zgadzam	14	51	21	57
Raczej się zgadzam	37		36	
Raczej się nie zgadzam	18	21	14	18
Zdecydowanie się nie zgadzam	3		4	
Trudno powiedzieć	28		25	
– porozumienie z władzą PRL było niepotrzebne, bo i tak stary system wkrótce by upadł				
Zdecydowanie się zgadzam	6	27	9	34
Raczej się zgadzam	21		25	
Raczej się nie zgadzam	33	47	32	43
Zdecydowanie się nie zgadzam	14		11	
Trudno powiedzieć	26		23	

★

★

★

Po dwudziestu pięciu latach od rozpoczęcia obrad Okrągłego Stołu stosunek Polaków do zawartych wówczas porozumień jest zdecydowanie częściej pozytywny niż negatywny, a w ciągu ostatniego pięciolecia ten pozytywny obraz nawet nieco się umocnił. Upływ czasu powoduje jednak, że, siłą rzeczy, rośnie także obojętność wobec tego, co się wówczas wydarzyło.

Chociaż respondenci jednoznacznie pozytywnie oceniają zmiany zapoczątkowane przy Okrągłym Stole, nie znaczy to, że nie dostrzegają słabości zawartego wówczas kontraktu z władzami komunistycznymi. Najliczniejsza grupa badanych uznaje porozumienia zawarte przy Okrągłym Stole za nadmierny kompromis, zbyt duże ustępstwo wobec ówczesnych władz. W sumie ponad połowa ankietowanych odnosi się do nich z mniejszym lub większym

krytycyzmem, a tylko nieco ponad jedna czwarta uznaje je za optymalne w ówczesnych warunkach. Polacy doceniają w porozumieniach Okrągłego Stołu to, że umożliwiły one pokojowe i bezkrwawe przekazanie władzy w Polsce, jednocześnie zaś większość jest przekonana, iż to właśnie Okrągły Stół sprawił, że nie doszło do rozliczenia minionego systemu i jego funkcjonariuszy.

Z perspektywy ostatnich pięciu lat opinie na temat porozumień zawartych przy Okrągłym Stole nieco się zmieniają. Rośnie liczba głosów krytycznych, zarówno tych zdecydowanie dystansujących się od tego wydarzenia, jak i umiarkowanie krytycznych, maleje natomiast odsetek ocen pozytywnych, wskazujących, że porozumienia zawarte przy Okrągłym Stole były rozwiązaniem najlepszym z możliwych do osiągnięcia w ówczesnych realiach. Rośnie także liczba osób sądzących, że to właśnie Okrągły Stół spowodował, że w Polsce dokonano lustracyjno-dekomunizacyjnego zaniechania, a nawet twierdzących, że porozumienie z władzą PRL było niepotrzebne, bo stary system i tak wkrótce by upadł.

Zmiany ocen w ostatnim pięcioleciu wskazują, że bieżąca polityka wyraźnie wpływa na interpretacje zdarzeń z przeszłości. Wydaje się, że historyzujące interpretacje uwzględniające ówczesne warunki polityczne w chwili obecnej przegrywają z „narracją” ahistoryczną. Szczególnie ujawnia się to w opiniach młodych ludzi, starsze pokolenia mają bowiem szansę pamiętać, że przekonanie o tym, co możliwe do osiągnięcia, było wówczas zupełnie inne, niż chcą późniejsi reinterpretatorzy tego wydarzenia.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1

		Jaki jest dziś Pana(i) stosunek do porozumień zawartych przy Okrągłym Stole?				Liczba osób
		Pozytywny	Obojętny, nie interesuje mnie to	Negatywny	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		42	37	10	11	1064
Płeć	Mężczyźni	47	32	14	6	510
	Kobiety	38	41	6	15	554
Wiek	18-24 lata	31	45	8	15	124
	25-34	35	41	7	17	213
	35-44	44	36	8	12	181
	45-54	48	34	14	5	172
	55-64	52	30	11	8	186
	65 lat i więcej	42	37	12	9	187
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	42	9	14	412
	Miasto do 19 999	46	35	10	9	167
	20 000 - 99 999	44	37	13	7	198
	100 000 - 499 999	50	32	6	12	175
	500 000 i więcej mieszk.	51	29	13	6	111
Wykształcenie	Podstawowe	30	48	8	13	232
	Zasadnicze zawodowe	35	44	10	12	263
	Średnie	46	33	11	9	354
	Wyższe	59	21	10	10	215
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	66	15	11	8	94
	Średni personel, technicy	42	29	17	12	54
	Pracownicy adm.-biurowi	42	40	3	14	64
	Pracownicy usług	36	42	11	11	82
	Robotnicy wykwalifikowani	35	41	8	17	116
	Robotnicy niewykwalifik.	36	45	4	14	51
	Rolnicy	45	33	22		38
Pracujący na własny rach.	74	7	9	10	35	
Bierni zawodowo	Renciści	23	51	13	14	72
	Emeryci	46	34	12	8	232
	Uczniowie i studenci	45	40	5	11	55
	Bezrobotni	28	51	9	12	99
	Gospodynie domowe i inni	43	39	7	10	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	51	26	8	15	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	53	30	9	8	110
	sekt. pryw. poza rolnict.	38	38	10	14	237
	prywatnym gosp. rolnym	42	29	25	3	47
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	36	44	7	13	164
	501-750	33	41	7	18	137
	751-1000	30	44	16	9	147
	1001-1500	42	37	12	9	154
	Powyżej 1500 zł	65	23	9	4	207
Ocena własnych war. mater.	Złe	35	40	14	11	154
	Średnie	34	44	10	12	451
	Dobre	53	29	9	9	459
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	44	25	17	14	53
	Raz w tygodniu	43	36	10	11	511
	1-2 razy w miesiącu	38	36	7	18	121
	Kilka razy w roku	43	38	10	10	228
	W ogóle nie uczestniczy	40	42	11	7	151
Poglądy polityczne	Lewica	52	33	9	6	172
	Centrum	45	39	7	9	329
	Prawica	50	28	18	4	306
	Trudno powiedzieć	22	47	5	25	257

Tabela 2

		Jakie określenie, Pana(i) zdaniem, lepiej pasuje do porozumienia zawartego przy Okrągłym Stole?		
		Demokratyczna rewolucja – to nacisk społeczny spowodował upadek totalitarnego reżimu	Porozumienie elit – przedstawiciele władzy i „Solidarności” znaleźli korzystny dla wszystkich kompromis	Zmowa elit – przedstawiciele władzy i „Solidarności” znaleźli kompromis, który miał być korzystny przede wszystkim dla nich samych
		%	%	%
Ogółem		17	37	15
Płeć	Mężczyźni	18	41	17
	Kobiety	16	33	14
Wiek	18-24 lata	18	33	13
	25-34	16	31	16
	35-44	22	37	12
	45-54	18	41	20
	55-64	17	39	15
	65 lat i więcej	12	40	15
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	32	16
	Miasto do 19 999	16	39	17
	20 000 - 99 999	15	40	17
	100 000 - 499 999	23	37	14
	500 000 i więcej mieszk.	24	45	10
Wykształcenie	Podstawowe	12	25	15
	Zasadnicze zawodowe	17	36	15
	Średnie	17	38	18
	Wyższe	22	48	11
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	22	52	8
	Średni personel, technicy	16	39	24
	Pracownicy adm.-biurowi	20	43	12
	Pracownicy usług	15	35	17
	Robotnicy wykwalifikowani	14	32	17
	Robotnicy niewykwalifik.	21	39	14
	Rolnicy	12	32	27
	Pracujący na własny rach.	34	39	12
Bierni zawodowo	Renciści	12	29	17
	Emeryci	14	40	15
	Uczniowie i studenci	20	28	21
	Bezrobotni	19	26	13
	Gospodynie domowe i inni	17	38	10
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	21	47	13
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	40	12
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	36	16
	prywatnym gosp. rolnym	15	27	22
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	28	15
	501-750	10	38	15
	751-1000	16	32	18
	1001-1500	18	44	15
	Powyżej 1500 zł	20	51	14
Ocena własnych war. mater.	Złe	14	31	22
	Średnie	15	34	15
	Dobre	20	42	14
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	11	42	7
	Raz w tygodniu	16	38	15
	1-2 razy w miesiącu	16	30	19
	Kilka razy w roku	14	40	16
	W ogóle nie uczestniczy	26	31	16
Poglądy polityczne	Lewica	15	49	20
	Centrum	19	40	13
	Prawica	20	39	20
	Trudno powiedzieć	12	21	10

Tabela 2 (cd.)

		Jakie określenie, Pana(i) zdaniem, lepiej pasuje do porozumienia zawartego przy Okrągłym Stole?		Liczba osób
		Manipulacja służb specjalnych – całość przemian odbyła się pod kontrolą agentury umieszczonej w kluczowych instytucjach i środowiskach	Trudno powiedzieć	
			%	
Ogółem		6	25	1059
Płeć	Mężczyźni	7	17	508
	Kobiety	6	31	551
Wiek	18-24 lata	6	30	124
	25-34	8	29	212
	35-44	7	22	180
	45-54	4	17	171
	55-64	8	22	186
	65 lat i więcej	6	28	185
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	30	409
	Miasto do 19 999	6	22	167
	20 000 - 99 999	4	24	198
	100 000 - 499 999	3	22	173
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	8	13	111
	Podstawowe	8	40	231
	Zasadnicze zawodowe	7	25	261
	Średnie	6	20	352
Grupa społ.-zaw. pracujący	Wyższe	4	15	215
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	4	14	94
	Średni personel, technicy	2	19	53
	Pracownicy adm.-biurowi	3	22	64
	Pracownicy usług	7	25	80
	Robotnicy wykwalifikowani	5	31	116
	Robotnicy niewykwalifik.	12	14	51
	Rolnicy	10	20	38
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rach.	3	12	35
	Renciści	9	34	72
	Emeryci	6	25	230
	Uczniowie i studenci		31	55
	Bezrobotni	13	29	99
	Gospodynie domowe i inni	10	25	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	2	17	139
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	27	109
	sekt. pryw. poza rolnict.	7	22	237
	prywatnym gosp. rolnym	12	24	47
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	10	30	163
	501-750	6	32	137
	751-1000	7	27	146
	1001-1500	4	20	152
	Powyżej 1500 zł	6	10	207
Ocena własnych war. mater.	Złe	10	23	152
	Średnie	8	29	450
	Dobre	4	20	457
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8	32	52
	Raz w tygodniu	6	24	510
	1-2 razy w miesiącu	4	32	119
	Kilka razy w roku	5	25	227
	W ogóle nie uczestniczy	10	17	151
Poglądy polityczne	Lewica	3	13	172
	Centrum	8	19	329
	Prawica	7	14	305
	Trudno powiedzieć	5	52	253

Tabela 3

		Jak z perspektywy czasu ocenił(a)by Pan(i) to wydarzenie? Czy, Pana(i) zdaniem, przyjęty przy Okrągłym Stole sposób przeprowadzenia przemian politycznych w Polsce:				Liczba osób
		był najlepszy, najbardziej właściwy w ówczesnej sytuacji	miał swoje dobre strony, ale ustępstwa wobec władzy były zbyt duże, kompromis był za daleko posunięty	był to zły sposób przeprowadzenia przemian politycznych, niepotrzebne ustępstwo wobec władz komunistycznych	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		27	41	11	20	1059
Płeć	Mężczyźni	28	46	11	15	507
	Kobiety	27	37	11	25	552
Wiek	18-24 lata	14	48	12	26	124
	25-34	21	38	11	30	213
	35-44	34	43	8	15	182
	45-54	29	48	10	13	170
	55-64	32	40	14	14	185
	65 lat i więcej	31	32	12	25	185
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	39	13	24	410
	Miasto do 19 999	24	44	11	21	165
	20 000 - 99 999	28	41	12	19	198
	100 000 - 499 999	29	43	9	19	172
	500 000 i więcej mieszk.	43	42	6	10	113
Wykształcenie	Podstawowe	20	33	15	32	231
	Zasadnicze zawodowe	25	43	12	21	261
	Średnie	25	48	10	17	352
	Wyższe	41	38	8	13	215
Grupa społ.- zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	43	4	9	94
	Średni personel, technicy	23	42	11	24	54
	Pracownicy adm.-biurowi	37	35	9	19	64
	Pracownicy usług	18	49	9	23	81
	Robotnicy wykwalifikowani	19	49	10	23	116
	Robotnicy niewykwalifik.	23	47	16	14	51
	Rolnicy	19	44	29	8	38
	Pracujący na własny rach.	42	37	2	19	35
Bierni zawodowo	Renciści	23	29	17	31	72
	Emeryci	33	35	13	20	230
	Uczniowie i studenci	15	55	3	28	55
	Bezrobotni	28	39	9	24	99
	Gospodynie domowe i inni	20	45	16	19	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	37	40	5	18	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	41	13	14	110
	sekt. pryw. poza rolnict.	22	47	9	23	237
	prywatnym gosp. rolnym	22	40	26	12	47
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	19	41	14	26	162
	501-750	20	43	12	25	137
	751-1000	32	34	15	19	146
	1001-1500	28	43	7	22	154
	Powyżej 1500 zł	39	42	9	9	206
Ocena własnych war. mater.	Złe	23	42	14	21	151
	Średnie	25	41	11	23	450
	Dobre	31	41	10	18	458
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	28	37	15	20	53
	Raz w tygodniu	25	44	12	19	512
	1-2 razy w miesiącu	22	43	6	28	120
	Kilka razy w roku	32	39	10	20	226
	W ogóle nie uczestniczy	33	36	12	19	148
Poglądy polityczne	Lewica	34	44	12	10	172
	Centrum	34	43	10	13	327
	Prawica	27	51	12	9	306
	Trudno powiedzieć	14	25	11	50	254

Tabela 4

		Co Pan(i) sądzi o tym, w jaki sposób doszło w naszym kraju do zmiany ustroju? Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza z opinią, że Okrągły Stół spowodował, że w Polsce nie doszło do rozliczenia minionego systemu i jego głównych przedstawicieli?			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		57	18	25	1063
Płeć	Mężczyźni	63	20	17	510
	Kobiety	51	16	33	553
Wiek	18-24 lata	53	15	32	124
	25-34	51	13	36	213
	35-44	56	20	24	183
	45-54	63	22	16	171
	55-64	61	23	16	186
	65 lat i więcej	56	15	29	186
Miejsce zamieszkania	Wieś	54	15	31	412
	Miasto do 19 999	54	24	22	167
	20 000 - 99 999	56	23	21	198
	100 000 - 499 999	65	12	23	173
	500 000 i więcej mieszk.	61	20	18	113
Wykształcenie	Podstawowe	54	12	34	232
	Zasadnicze zawodowe	54	18	28	262
	Średnie	59	20	21	354
	Wyższe	59	21	20	215
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	60	21	19	94
	Średni personel, technicy	63	16	21	54
	Pracownicy adm.-biurowi	62	15	23	64
	Pracownicy usług	61	13	26	81
	Robotnicy wykwalifikowani	50	21	29	116
	Robotnicy niewykwalifik.	58	15	27	51
	Rolnicy	69	12	18	38
	Pracujący na własny rach.	54	26	20	36
Bierni zawodowo	Renciści	41	23	36	72
	Emeryci	58	19	23	231
	Uczniowie i studenci	52	15	33	55
	Bezrobotni	57	16	27	99
	Gospodynie domowe i inni	57	14	28	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	61	20	19	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	55	17	27	110
	sekt. pryw. poza rolnict.	55	17	28	238
	prywatnym gosp. rolnym	67	15	18	47
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	53	18	29	163
	501-750	54	21	26	137
	751-1000	63	11	26	146
	1001-1500	57	17	26	154
	Powyżej 1500 zł	58	27	15	207
Ocena własnych war. mater.	Złe	54	17	29	152
	Średnie	56	17	27	452
	Dobre	58	19	23	459
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	54	15	30	53
	Raz w tygodniu	59	18	23	512
	1-2 razy w miesiącu	54	11	35	120
	Kilka razy w roku	56	19	25	227
	W ogóle nie uczestniczy	54	21	26	151
Poglądy polityczne	Lewica	57	27	16	172
	Centrum	57	23	20	329
	Prawica	74	14	12	307
	Trudno powiedzieć	35	10	55	255